

ΣΑΜΑΡΙΝΑ

Η Σαμαρίνα θεωρείται - και αναμφισβήτητα είναι - ο υψηλότερος κατοικημένος οικισμός της Ελλάδας.

Με τα 1450 μέτρα της πλατείας της και τα 1650 μέτρα των τελευταίων της σπιτιών, απιθωμένη έτσι όπως είναι στις ανατολικές πλαγιές του Σμόλικα, η Σαμαρίνα μοιάζει ν' αγγίζει τα σύννεφα και, πολλές φορές, να βγαίνει πάνω απ' αυτά.

Πρώτη φορά την αντικρίσαμε πριν πολλά χρόνια, περίοδο καλοκαιρινή, έσφιξε η πλατεία από κόσμο. "Να ένας τόπος στα ύψη των βουνών, στις εσχατιές της Ελληνικής υπαίθρου, ζωτικός και ακμαίος", είχαμε πει τότε.

Κάποια χρόνια αργότερα, αρχές χειμώνα τούτη τη φορά, πεθυμήσαμε να δούμε και τη χειμωνιάτικη μορφή της Σαμαρίνας. Ήταν πάντα εκεί στη θέση της η **Ωραία του Σμόλικα**, μα δεν έβγαιναν καπνοί από τις καμινάδες της, καμιά ζωή δεν είχε η πλατεία, περάσαμε πάνω - κάτω στο χωριό και άνθρωπο δεν καταφέραμε να απαντήσουμε. Ερήμωνε λοιπόν κι η Σαμαρίνα το χειμώνα...

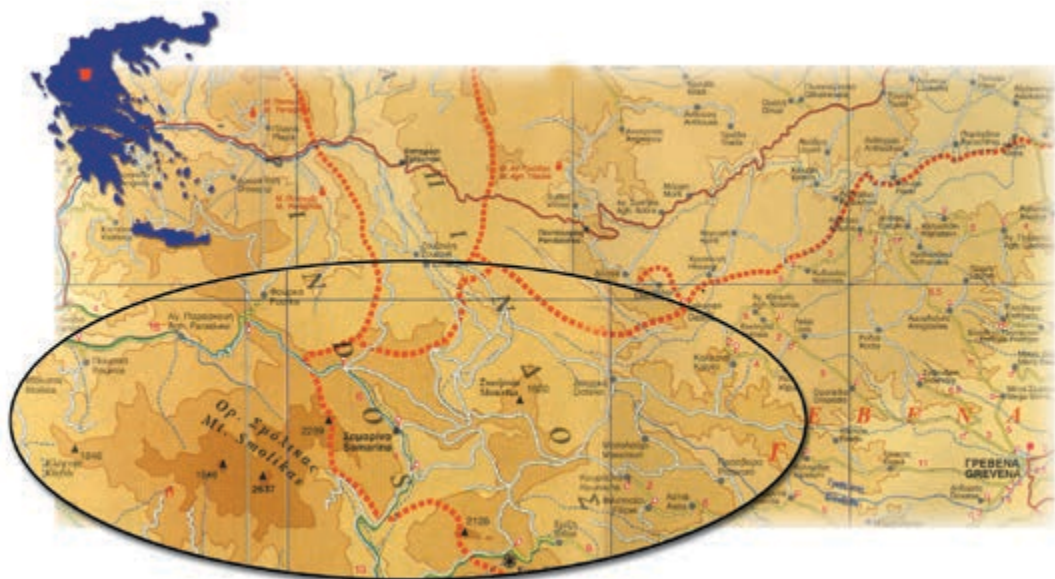
Αρχές φθινοπώρου του 1998 επισκεφτόμαστε για τρίτη φορά τη **Σαμαρίνα**. Τη φορά αυτή έχουμε μαζί μας τον καλό φίλο

η ωραία του Σμόλικα

ΚΕΙΜΕΝΟ: ΘΕΟΦΙΛΟΣ Δ. ΜΠΑΣΓΙΟΥΡΑΚΗΣ

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ: ANNA A. ΚΑΛΑΪΤΖΗ

Παναγιώτη Καλογερόπουλο, Έλληνα που ζει πολλές δεκαετίες στον Καναδά κι είχε μεράκι να δει τη Σαμαρίνα.. Στην

Χάρτης "Μακεδονία" των Road Editions

είσοδο του χωριού μια πινακίδα μας δείχνει στα δεξιά την κατεύθυνση του Ξενοδοχείου "Σαμαρίνα".

Από περιέργεια και μόνον ανηφορίζουμε μερικές στροφές και, στο ψηλότερο σημείο του χωριού συναντάμε τον Ξενώνα. Αντί να βρούμε πόρτες κλειστές, όπως περιμέναμε, μας υποδέχεται ένας άνθρωπος ευγενικός, που μας κερνάει καφέ και μας ξεναγεί στους χώρους του Ξενώνα.

-Μα, δεν κλείνει το χειμώνα η Σαμαρίνα; ρωτάω το Δημήτρη Τσαγκούρη.

-Όχι πια φίλε μου. Από το 1996, χρονιά που ανακαινίστηκε και ξαναλειτούργησε ο Ξενώνας, δεν κλείνει η Σαμαρίνα, είναι ανοιχτή όλο το χρόνο για τους φίλους της. Κι ο Ξενώνας μας είναι ανοιχτός για σας, όποτε ο δρόμος σας φέρει προς τα μέρη μας.

ΣΤΟΝ ΟΡΙΖΟΝΤΑ Η ΣΑΜΑΡΙΝΑ

Ο Δημήτρης Τσαγκούρης δεν ξέχασε την άτυπη εκείνη πρόσκληση του Φθινοπώρου του '98. Έτσι, όταν δυο χρόνια αργότερα του τηλεφωνήσαμε για ν' ανανεώσουμε τις μνήμες, ήταν σαν να μας είχε προσκαλέσει την προηγούμενη μέρα.

-Και βέβαια σας θυμάμαι. Και βέβαια ισχύει η πρόσκληση. Όποια στιγμή το αποφασίσετε είστε ευπρόσδεκτοι.

Έχετε ποτέ σκεφθεί, καλοί μου φίλοι, πόσο θετικά επηρεάζεται η ψυχολογία μας στις παραμονές ενός ωραίου ταξιδιού; Και πόσο μακρὺς μας φαίνεται ο χρόνος που μεσολαβεί

ως τη μέρα της πραγματοποίησής του; Το ίδιο πάντα συμβαίνει και με μας. Για κάθε ταξίδι για κάθε προορισμό! Όσο κι αν είναι γνωστός και κοντινός, όσο κι αν τα ταξίδια κι οι μετακινήσεις αποτελούν τα τελευταία πέντε χρόνια αναπόσπαστο στοιχείο της ζωής μας. Φέρνω στο νου μου τη διαδρομή ως τη Σαμαρίνα, προσπαθώ να την καταγράψω, χωρίς τη βοήθεια του χάρτη, με κάθε λεπτομέρεια. Κάμπος της Βέροιας με τα σπαράγγια και τα οπωροφόρα του, ανάβαση και κατάβαση της περιφέρειας "Καστανιάς", με τις ατέλειωτες στροφές και τις νταλίκες, τον παγετό ή τις ομίχλες, ύπερα πεδιάδα, πορεία για Πτολεμαΐδα, εδώ πάντα σκοτεινιάζει ο ουρανός, κρύβεται ο ήλιος πίσω απ' τους καπνούς των καμινάδων, στρίβουμε για Κοζάνη κι αμέσως μετά δεξιά για Καστοριά, τα τεχνητά σύννεφα του λιγνιτικού πεδίου μένουν μακριά μας, οι ορίζοντες ανοίγουν, παίρνουμε την τελευταία στροφή αριστερά για Γρεβενά, στη δύση ξεχωρίζουν αμυδρά οι κορυφές της Βασιλίτσας, πλησιάζουμε!

Μικρή και ήρεμη η πόλη των Γρεβενών, με τους ίδιους πάντα νωχελικούς ρυθμούς, με το ψηλό ρολοί στην Πλατεία, πριν καν το καταλάβουμε έχουμε βγει από το κέντρο. Από την πόλη των Γρεβενών ως τη Σαμαρίνα η κατεύθυνσή μας είναι δυτική, την προσδιορίζουμε στο χάρτη και διαπιστώνουμε, ότι στην ουσία είναι μια διάσχιση του μισού νομού των Γρεβενών από τα ανατολικά προς τα δυτικά. Λίγα χιλιόμετρα μετά τα Γρεβενά ο κάμπος κι οι ευθείες τελειώνουν, ο τόπος

Από τη θέση "Γκρέκο" η θέα είναι ανοιχτή στο βόρειο ορίζοντα, με άφθονα φθινοπωρινά χρώματα.

ομορφαίνει, γίνεται Βουνίσιος, περνάει ο δρόμος ανηφορικός μεσ' από τα πρώτα δρυοδάση κι από τους **"Μαυραναίους"**. Κρύβεται στ' αριστερά μας ο ορίζοντας από έναν όγκο ορεινό, που αν τον αντικρίσει κάποιος μια φορά δεν τον ξεχνάει. Παρ' όλο που η κορυφή του δεν ξεπερνάει τα 1464 μέτρα δείχνει θεαματικός και μεγαλόπρεπος. Είναι ο **Όρλιακας**, με τα πυκνά του δάση και τους βράχους του, τον **"Ζάκα"** και το **"Σπήλαιο"** στους πρόποδες του. Αρχίζει πια και ξετυλίγεται μπροστά μας μια διαδρομή με αφάνταστη ομορφιά και ποικιλία, δάση και φαράγγια, βουνοκορφές και ρεματιές, ο ποταμός **Βενέτικος** με την κοιλάδα και τα πεντακάθαρα νερά του. Ανηφορίζουμε για **Πολυνέρι** και **Αλατόπετρα**. Πανέμορφα χωριά και τα δύο, σαγηνευτικά, με την υποδομή και τους ξενώνες τους. Σαν δυο σειρήνες προβάλλουν στ' αριστερά και δεξιά μας, μηχανεύονται τρόπους να μας κρατήσουνε κοντά τους. Δεν τους αρνούμαστε το βλέμμα και το θαυμασμό μας κι ούτε παραγνωρίζουμε τα κάλλη τους, μα σήμερα ο προσορισμός μας είναι άλλος. Η ξακουστή και απόμαχη Σαμαρίνα! Κάτω

χαμηλά στ' αριστερά μας κάποιες ακόμα στέγες κοκκινίζουν. Μεσ' τις κρυφές της ρεματιές φανερώνεται η **"Σμίξη"**, βαθειά προστατευμένη μέσα στην αγκαλιά της Βασιλίτσας. Ορθώνονται ψηλά οι κορυφές του όμορφου βουνού, στα 2249 μέτρα. Μα αντίθετα απ' ό,τι θα περίμενε κανείς, δεν είναι απόκορημες και άγριες. Με το καταφύγιο και τις χιονοδρομικές τους πίστες, με τις απαλές και ήπιες γραμμές, λες κι είναι αποκλειστικά φτιαγμένες από τη φύση, για να τις χαιρόνται οι άνθρωποι.

Σιγά - σιγά ξεμακραίνουν οι σαγηνευτικές καμπύλες της Βασιλίτσας απ' τα μάτια μας και χάνονται οριστικά. Μπαίνουμε σε πευκοδάσος, βαθύ και αδιαπέραστο. Σκοτεινιάζει ο ορίζοντας, κορμοί πανύψηλοι ολόγυρά μας, ρέματα και χαράδρες και ξαφνικά, πάνω εκεί που αρχίζουμε ν' αναρωπιόμαστε και ν' αμφιβάλουμε, μια μύτη τρομερή προβάλλει απέναντί μας, μοναχική και ολόρθη, ψηλότερη από κάθε άλλο σημείο του ορίζοντα. Είναι η θρυλική κορφή του **Σμόλικα**, που με τα 2637 της μέτρα, είναι η ψηλότερη κορφή της Πίνδου κι η δεύτερη ψηλότερη στην Ελλάδα μετά τον Όλυμπο.

Σ' αυτής της κορυφής τις ανατολικές πλαγιές είναι σκαρφαλωμένη η Σαμαρίνα, στο δυτικότερο άκρο του νομού Γρεβενών, μια δρασκελιά από την Ήπειρο. Ηλιόλουστη, φωλια-

σμένη ανάμεσα σε πεύκα, μακριά από τις κεντρικές οδικές αρτηρίες και τα μάτια των ανθρώπων, η Σαμαρίνα είναι από τους λίγους προορισμούς που έχουν απομείνει για πραγματικούς ταξιδευτές. Αν κάποιος αναζητάει το άμεσο και κοντινό, το προσιτό και εύκολο, δεν είναι ανάγκη ναρθει στη Σαμαρίνα. Μπορεί να σταματήσει σ' οποιοδήποτε χωριό του κάμπου και ν' αποφύγει τις στροφές και τα υψόμετρα. Η Σαμαρίνα είναι για λίγους και εκλεκτούς, που δεν μετράνε βενζίνες και χιλιόμετρα, που όταν λένε "Φύση ορεινή" έχουν στο νου τους αέρα ψυχρό, βουνίσιο και αμόλυντο, ατμόσφαιρα και ουρανό καθαίο, νερά γάργαρα, ελεύθερα και παγωμένα, δάση βαθύσκια, χαράδρες κι απάτητους γκρεμούς. Κι ακόμα, ανθρώπους απλούς και ντόμπρους, που σφίγγουνε γερά το χέρι και σε κοιτάν κατάματα, που μιλάνε δυνατά και κάποτε φωνάζουν, που θέλουν να δεχθείς το κρασί που σου κερνάνε, γιατί το κερνάνε απ' την καρδιά τους. Αυτή την Σαμαρίνα πάμε να γνωρίσουμε.

"ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΤΗΣ ΣΑΜΑΡΙΝΑΣ"

Ώρα είναι νυχτερινή, περασμένη, πλησιάζει τις 11. Πώς να σηκώσεις το ακουστικό και να καλέσεις έναν άνθρωπο, που δεν τον έχεις ποτέ γνωρίσει έως τώρα; Παραμερίζω τους τελευταίους διαταγμούς, το τηλέφωνο καλεί, 500 χιλιόμετρα μακριά, στην Αθήνα. Απαντάει μια φωνή ευγενική, που μ' ενθαρρύνει να συνεχίσω. Η φωνή ανήκει στον **Αχιλλέα Λαζάρου**, Ρωμανιστή - Βαλκανιολόγο, Δόκτορα του Πανεπιστημίου Αθηνών, που εφέτος τιμήθηκε από την Ακαδημία Αθηνών για την έρευνα και τη συμβολή του στο λεγόμενο "**Βλαχικό Ζήτημα**" και, δυο χρόνια πριν, τιμήθηκε με τον Χρυσό Σταυρό του Τάγματος του Φοίνικος από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας Κων/τίνο Στεφανόπουλο.

-Αν και το άρθρο αυτό είναι μια πρώτη, ταπεινή προσέγγιση στη Σαμαρίνα, έκρινα πως θα έπρεπε οπωσδήποτε να μιλήσω μαζί σας και να σας ευχαριστήσω κατ' αρχήν για το τόσο σημαντικό υλικό, που είχατε την καλοσύνη τόσο γρήγορα να μου αποστείλετε. Δυστυχώς είναι αδύνατο στα περιορισμένα πλαίσια αυτού του συγκεκριμένου άρθρου να μπορέσω σε βάθος να το αξιοποιήσω.

Για αρκετή ώρα έχω την τύχη και την τιμή να συνομιλώ μ' αυτόν τον έξοχο άνθρωπο, έναν αληθινό ευπατρίδη του πνεύματος. Όταν κλείνω το τηλέφωνο αισθάνομαι πολύ πιο ήρεμος και ήσυχος: ο συνομιλητής μου μ' έχει

Χρόνο με το χρόνο η Σαμαρίνα αϊηάζει όψη. Εκτός από τα έργα εξωραϊσμού της Κοινότητας, χτίζονται και πολλήα ωραία σπίτια.

διαβεβαιώσει, πως είναι αδύνατον, στην έκταση του συγκεκριμένου άρθρου, να συμπεριληφθούν οι λεπτομέρειες του λεγόμενου "**Βλαχικού Ζητήματος**", καθώς και οι προσπάθειες της ξένης προπαγάνδας "*να ετεροπροσδιορίσουν εθνικά τους βλαχόφωνους Έλληνες, παρουσιάζοντάς τους στην Ελληνική και διεθνή κοινή γνώμη, ως μια ακόμη μειονότητα της Ελλάδος*". Ούτε βέβαια είναι δυνατόν να παρατεθεί στο συγκεκριμένο άρθρο η πληθώρα των αδιάσειστων στοιχείων, που αποδεικνύουν την ελληνικότητα των βλαχόφωνων πληθυσμών της χώρας μας. Σε τελική ανάλυση, καμιά ξένη προπαγάνδα, όσο επιτήδεια κι αν έχει προετοιμασθεί, δεν μπορεί να αλλοιώσει ούτε την ιστορία αλλά ούτε και την ελληνικότητα που έχουν από τόσες γενιές ριζωμένη μέσα τους, οι **Βλαχόφωνοι Έλληνες** απανταχού της Ελλάδος.

Πέραν όμως του "**Βλαχικού Ζητήματος**", που ενδεχομένως θα μας απασχολήσει σε κάποιο επόμενο τεύχος, πιστεύω, πως θ' άξιζε ν' αφιερώσουμε λίγες γραμμές στο παισίγνωστο σ' όλη την Ελλάδα ελεγειακό δημοτικό τραγούδι "**Τα παιδιά της Σαμαρίνας**", που ίσως λίγοι γνωρίζουν το βαθύτερο νόημά του. Σύμφωνα λοιπόν με το "**Ημερολόγιο Σαμαρίνας 1976**" (σελ. 215), "το ωραίο αυτό Δημοτικό τραγούδι το γνωρίζουν πολλοί, ίσως όλοι οι Έλληνες, ολίγοι όμως γνωρίζουν την ιστορική του αλήθεια. Το τραγούδι αυτό αναφέρεται στο θάνατο του Σαμαρινιώτη **Μίχου Φλώρου**, που έπεσε ηρωικά στο Μεσολόγγι κατά τη διάρκεια της πολιορκίας του και στην παραγγελία που έδωσε αυτός στους συγχωριανούς του συμπολεμιστές να αναγγείλουν τον θάνατό του με τα λόγια: **Μην πείτε πως λαβόθηκα βαριά για να πεθάνω**". Γι' αυτή τη φράση ο Κώστας Μπίρκας στο βιβλίο του "**Αθάνατη Πίνδος, Αγώνες και Χοροόσματα της Βλαχουριάς**" αναφέρει: "**Πόση αλήθεια βαθειά συναίσθηση της έγνοιας του αγώνα υπάρχει σ' αυτή τη φράση, ακόμα και για τα χρόνια που θα ακολουθήσουν μετά το θάνατο του αγωνιστή! Βλέπουμε λοιπόν τον Σαμαρινιώτη Κλεφτοκαπετάνιο που σκοτώνεται στη μάχη με τους Τούρκους να αφήνει μοναδική διαθήκη, το τελευταίο αγωνιστικό μήνυμα και προσταγή στα παλληκάρια του: να μην ανακοινώσουν το θάνατό του, για να μην**

αποθαρρύνει ο θάνατός του τους Σαμαρινιώτες κλεφταρματολούς στον ασίγηστο αγώνα κατά των τούρκων για τη λευτεριά".

Είναι γνωστό, ότι οι Σαμαριναίοι συμμετείχαν στην Πολιορκία του Μεσολογγίου με 120 άνδρες, από τους οποίους κατά την ηρωική έξοδο γλύτωσαν μόνον 33. Εξάλλου ο Γεώργιος Λυριτζής αναφέρει μεταξύ άλλων ότι "Η Σαμαρίνα φέρει την κληρονομιά της ιστορικής μνήμης μακρών εθνικών αγώνων. Εκεί ψηλά στο Σμόλικα που βρίσκεται, εκρότησε ψηλά το φλάμπουρο της ελευθερίας στα χρόνια της τουρκοκρατίας με τους κλεφταρματολούς της. Κατά την Επανάσταση δε του '21, έστειλε ένα σώμα από Σαμαρινιώτοπουλα στο πολιορκημένο από τους τούρκους πασάδες Κιουταχί και Ιμπραήμ Μεσολόγγι, με αρχηγό τους τον

θεορία του Ελληνικού Έθνους, αξιόλογη μερίδα κατέχει ο επώνυμος και ο ανώνυμος Σαμαρινιώτης αγωνιστής, ο οποίος δικαιώνει πλήρως τον φιλελεύθερο χαρακτήρα της Σαμαρινιώτικης κοινωνίας. Κατά την εξέγερση του 1821 η Ελληνοβλαχική Σαμαρίνα γέννησε περίφημους οπλαρχηγούς και αρματολούς, όπως τον οπλαρχηγό Φλώρο, ο οποίος θυσία-στηκε με το Σαμαρινιώτικο σώμα του κατά την έξοδο του Μεσολογγίου στα 1826, το γιο του Γιάννη Φλώρο, ο οποίος έδρασε στην Ήπειρο και έπεσε κι αυτός στο πεδίο της μάχης στην Πελοπόννησο και πάμπολλους άλλους, όπως το Γεώργιο Γιολλάση, τον καπετάν - Λεωνίδα Χατζημπύρο, τον Κούσιο Δεσπούλη και τόσους άλλους".

Για να ολοκληρώσουμε την αναφορά μας σχετικά με "Τα Παιδιά της Σαμαρίνας" πρέπει

Πλήρως ανακαινισμένο το ξενοδοχείο ΣΑΜΑΡΙΝΑ, λειτουργεί από το 1996 και προσφέρει όλο το χρόνο τις πολύτειμες υπηρεσίες του στους επισκέπτες της Σαμαρίνας.

κλεφταρματολό Μίχο Φλώρο. Εκεί, έπεσαν ηρωικός μαχόμενος κατά των τούρκων ο καπετάν - Φλώρος. Πριν δε ξεψυχίσει, άφησε διαταγή στα παλληκάρια του - τα Παιδιά της Σαμαρίνας -, όσα απ' αυτά επιζήσουν μετά τη λήξη του αγώνα και γυρίσουν στην πατρίδα, να μην εκδηλώσουν τη χαρά τους μόλις φτάσουν με ντουφεκιές και τραγούδια, ουδέ να φανερώσουν το θάνατό του στη μάνα του και τη δόλια αδελφή του".

Τέλος, ο Δρ. του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης Αντώνης Κολτσιδάς, αναφερόμενος στη συμμετοχή της Σαμαρίνας στον αγώνα γράφει σχετικά: "Στο πάνθεον των ηρώων και των αγωνιστών για την ελευ-

να πούμε, ότι το κείμενο του Δημοτικού αυτού τραγουδιού διασώζεται σε αρκετές παραλλαγές. Σύμφωνα με τον Αχιλλέα Λαζάρου: "προέχει πρωτίτως η περισυλλογή των παραλλαγών οι οποίες διασώζονται διάσπαρτες σε ανθολογίες ακόμη και ανέκδοτες, ιδιωτικές ή και δημοσίων ιδρυμάτων, π.χ του Κέντρου Λαογραφίας της Ακαδημίας Αθηνών. Η επιστημονική εξέταση τους οπωσδήποτε διευκολύνει την εξεύρεση του πρωτοτύπου και την ορθότερη αξιολόγηση. Το συμπέρασμα όμως είναι σαφέστατο: τα "Παιδιά της Σαμαρίνας" είναι αυθεντικά στην ελληνική μορφή, όπως ακόμη τραγουδιούνται, οπωσδήποτε βέβαια σε ποικίλες αξιοσπούδαστες παραλλαγές".

Τα φημισμένα Βλάχικα υφαντά με την εξαιρετική ποικιλία των χρωμάτων και των παραδοσιακών σχεδίων, αποτελούν τον καλύτερο διάκοσμο για την δημιουργία μιας ζεστής γωνιάς, ενός ωραίου καθιστικού, στον πρώτο όροφο του ξενοδοχείου Σαμαρίνα.

ΤΟ ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΟ "ΣΑΜΑΡΙΝΑ"

- Την τελευταία φορά που είχα έρθει στο ξενοδοχείο δεν θυμάμαι να υπήρχε ασφαλτος, λέω στην Άννα, χωρίς βέβαια αυτό να σημαίνει, ότι είμαι και απόλυτα βέβαιος. Πάντως ο ασφαλτικός τάπητας δείχνει καινούργιοστρωμένος.

Τη θυμάμαι αμέσως, λίγο αργότερα, τη φυσιογνωμία του Δημήτρη Τσαγκούρη, μας καλοδέχεται σαν φίλους από παλιά. Εντυπωσιακό σε όγκο το πέτρινο οικοδόμημα του ξενοδοχείου, ανακαινίσθηκε σε μεγάλο βαθμό το 1996 από τους αδελφούς Δημήτρη και Γιάννη Τσαγκούρη και, έτοιμο πια, άρχισε να προσφέρει τις πολύτιμες υπηρεσίες του. Τις χαρακτηρίζω "πολύτιμες" γιατί η λειτουργία αυτού του ξενοδοχείου έμελλε να είναι καθοριστική για την κατοπινή χειμερινή ζωή της Σαμαρίνας. Οι κάτοικοι ξανάρχισαν να αποκτούν εμπιστοσύνη στον εαυτό τους και

στον τόπο τους, βρέθηκαν κι άλλοι επαγγελματίες που ξεκίνησαν κάποιες επιχειρήσεις με "ενοικιαζόμενα δωμάτια", άνοιξαν καφεενεία και ταβέρνες, που το χειμώνα παρέμεναν κλειστές, ξανάρχισε να ζωντανεύει η πλατεία. Η "χειμερία νάρκη" έπαψε πια να ισχύει για το φημισμένο χωριό, η "Άνοιξη" της Σαμαρίνας άρχισε να ξανανθίζει μέσα στο καταχείμωνο. Τίποτε πια δεν μπορεί να εμποδίσει την εξέλιξη και την ανάπτυξη αυτού του θρυλικού τόπου. Κι αυτό που διάβασα πρόσφατα σ' έναν μεγάλο Τουριστικό Οδηγό για τη Μακεδονία, ότι "το χειμώνα στη Σαμαρίνα μένουν μόνο φύλακες", δεν ισχύει πια, είναι παρελθόν. Ακόμα και στις πιο ακραίες καιρικές συνθήκες, έστω και με τις όποιες καθυστερήσεις, ο δρόμος παραμένει ανοιχτός. Αν μάλιστα ασφαλοστρωθούν και τα ελάχιστα τελευταία τμήματα του δρόμου που απομένουν, οι συνθήκες θα βελτιωθούν ακόμη περισσότερο.

Το Ξενοδοχείο "ΣΑΜΑΡΙΝΑ" περιλαμβάνει 19 δωμάτια, 11 δίκλινα, 3 τρίκλινα και 3 τετράκλινα με μπάνιο, θέρμανση, τηλεόραση και τηλέφωνο. Είναι καθαρά και περιποιημένα, χωρίς βέβαια τη χλιδή και τις πολυτέλειες που θα προσδοκούσε ίσως να συναντήσει κανείς σε Α΄κατηγορίας αστικό ξενοδοχείο, αλλά μήπως, αυτό που έλειπε από τη Σαμαρίνα τόσα χρόνια ήταν τα μεταξωτά σεντόνια; Ούτως ή άλλως η συνεχόμενη λειτουργία ενός ξεστού και φιλόξενου καταλύματος με όλες τις απαραίτητες υπηρεσίες και κάτω από όλες τις καιρικές συνθήκες στο υψόμετρο των 1600 μέτρων, είναι ήδη ένα σπουδαίο γεγονός. Ξέρω πολλά χωριά και μάλιστα κεφαλοχώρια στα ορεινά, που θα ζήλευαν την εξέλιξη της Σαμαρίνας.

Δεν είναι δυσαρεστημένος ο Δημήτρης από την εξέλιξη των πραγμάτων, η πορεία είναι ανοδική, χωρίς βέβαια αυτό να σημαίνει, ότι δεν υπάρχουν περιθώρια βελτίωσης.

-Αλλωστε εγώ έκανα το χρέος μου, λέει με στοϊκότητα, είμαι ικανοποιημένος.

Καθώς πέφτει η νύχτα του Οκτώβρη, χαμηλώνει απότομα η εξωτερική θερμοκρασία, μια ματιά στο θερμόμετρο με πείθει, δεν ξεπερνάει τους 6 βαθμούς Κελσίου. Στη μεγάλη αίθουσα της τραπεζαρίας η θερμοκρασία από την κεντρική θέρμανση είναι ευχάριστη, ο Δημήτρης ωστόσο δεν παραλείπει ν' ανάψει

το τζάκι, έτσι "για περισσότερη ζεστασιά στην ατμόσφαιρα". Στη συντροφιά προστίθεται κι ο Γιάννης, συζητάμε για την παρούσα και τη μέλλουσα κατάσταση της Σαμαρίνας. Όλοι συμφωνούμε, πως οι προοπτικές είναι ευίωνες για τα επόμενα χρόνια, ειδικά μόλις ολοκληρωθεί η ασφαλτόστρωση του δρόμου. Άλλωστε η Σαμαρίνα απέχει μόλις 11 χιλιόμετρα από τη Βασιλίτσα, θα μπορούσε ν' αποτελέσει εναλλακτική επιλογή διαμονής για τους επισκέπτες του χιονοδρομικού. Την πορεία ανάπτυξης της Σαμαρίνας αποδεικνύει και η έξαρση των οικοδομικών εργασιών που παρατηρείται τα τελευταία χρόνια. Πολλά καινούργια σπίτια χτίζονται με γοργούς ρυθμούς, αλλάζει όψη το χωριό, επεκτείνεται, κάτι που το αντιλήφθηκα αμέσως σε σχέση με την τελευταία φορά. Ο Δημήτρης ετοιμάζει τσιπουράκι, είναι ντόπιο και δυνατό, φέρνει μεζεδάκια, ψήνουμε το ψωμί στα κάρβουνα. Δίπλα στο τζάκι περνάει όμορφα η βραδιά, η πρώτη μας βραδιά στη Σαμαρίνα.

ΜΙΑ ΜΕΓΑΛΗ ΠΕΡΙΗΓΗΣΗ

Το πρωινό στην τραπεζαρία του ξενώνα σερβίρεται κάθε πρωί στις 08:00, ώρα απόλυτα λογική. Εμείς όμως όταν είμαστε μακριά από την πόλη και μάλιστα σε υψόμετρο, φαίνεται πως αλλάζουμε βιορhythμούς, ξυπνά-

Λιτά και περιποιημένα τα δωμάτια του ξενοδοχείου ΣΑΜΑΡΙΝΑ, παρέχουν στους ενοίκους τους όλες τις ανέσεις.

Άνετη και ευρύχωρη η αίθουσα της τραπεζαρίας με το απαραίτητο τζάκι. Η κουζίνα του ξενοδοχείου ΣΑΜΑΡΙΝΑ είναι εξαιρετη. Ξεχωρίσαμε ιδιαίτερα την πρασοτηγανιά, το γιουβέτσι, το κατσικάκι στη γάστρα και τις πίτες.

με απ' τα χαράματα. Η Σαμαρίνα βέβαια με τα 1600 μέτρα της δεν αποτελεί εξαίρεση. Στη συγκεκριμένη περίπτωση το πρόβλημά μας είναι με ποιο τρόπο θα γεφυρώσουμε το χάσμα των δυο περίπου ωρών, που μας χωρίζει ως την ώρα του πρωινού και κυρίως του καφέ. Ούτε και είναι δυνατόν να προσπαθήσουμε να ξανακοιμηθούμε. Κάτι τέτοιο είναι έξω από τις συνήθειές μας. Περιοριζόμαστε λοιπόν να ονειρευόμαστε με μάτια ανοιχτά τι εικόνες θ' αντικρίσουν σήμερα τα μάτια μας γύρω από τη Σαμαρίνα. Αποφασίζουμε επίσης να περιηγηθούμε το χώρο γύρω από τον ξενώνα. Γρήγορα αποδεικνύεται, πως δεν είναι η καλύτερη ιδέα να

τριγυρνάμε στα 1600 μέτρα με θερμοκρασία 3 βαθμών, την ίδια στιγμή που η αντίστοιχη στη Θεσσαλονίκη δεν θα μπορούσε να είναι χαμηλότερη από 12. Επιτέλους κάποτε, στις 08:00 ακριβώς, ακούγονται ήχοι από πόρτες που ανοίγουν, οι άνθρωποι είναι απόλυτα συνεπείς σε ό,τι τους αφορά. Αμέσως μετά τα πράγματα είναι καλύτερα, ξαναπαίρνουν τους φυσιολογικούς τους ρυθμούς.

Εμφανίζεται ο **Ζήσης**, ένας Σαμαρινιώτης νέος, που αναλαμβάνει το καθήκον της ξενάγησής μας στις εξοχές γύρω από τη Σαμαρίνα. Επιβιβάζομαστε σ' ένα αγροτικό 4X4 και ξεκινάμε πάνω από το χωριό, προς τα βόρεια. Διασχίζουμε ένα φαρδύ ρέμα που περνάει έξω από τη Σαμαρίνα κι εξακολουθεί, σε πείσμα της παρατεταμένης ξηρασίας, να διατηρεί ακόμη λίγο νερό στην κοίτη του. Ανηφορίζουμε πάνω από το ποτάμι, μπαίνουμε σε βουσκοτόπια με στρουγγές, άγρια άλογα, πεύκα και ελάχιστα έλατα. Χάνεται η Σαμαρίνα σιγά - σιγά από τα μάτια μας, έτσι όπως κερδίζουμε υψόμετρο. Εμφανίζονται τα πρώτα ρόμπολα.

Πέντε περίπου χιλιόμετρα πιο πάνω τελειώνει ο ανήφορος, φθάνουμε σ' έναν επίπεδο ανήφωνα, η πεδιάδα των Γρεβενών μοιάζει τώρα πολύ απόμακρη, στα βόρεια απέναντί μας ένα νέο τοπίο ξεπροβάλλει. Είναι η κοιλάδα του

Σαραντάπορου με το Επταχώρι, εξαφανισμένη κάτω από πυκνή ομίχλη και πιο πάνω οι κορυφές του Γράμμου, τυλιγμένες μ' ελαφριά καταχνιά. Μια όμορφη λιμνούλα είναι σχηματισμένη στο καταπράσινο λιβάδι, κατεβαίνουμε και περπατάμε αρκετή ώρα μέσα στην πρωινή υγρασία.

-Αυτή είν' η τοποθεσία "Γκρέκο", λέει ο Ζήσης, μια από τις ωραιότερες περιοχές γύρω από τη Σαμαρίνα.

Δεν έχει άδικο. Με καθαρή ατμόσφαιρα η κοιλάδα του Σαραντάπορου και η κορυφογραμμή του Γράμμου θα φανέρωναν στα μάτια μας ένα πραγματικό υπερθέαμα.

-Κάποτε θα ξαναγυρίσουμε Ζήση, με καλύτερες συνθήκες.

Συνεχίζουμε την πορεία μας στον όμορφο αυτό αυχένα και μπαίνουμε σε δάσος οξιάς. Εδώ, κάτω από το δρόμο, ξεδιψάμε με το θαυμάσιο νερό της Βρύσης του "Γκρέκο". Είναι τώρα λίγη ώρα, που έχουμε βγει από τα όρια της Μακεδονίας, βρισκόμαστε στην Ήπειρο, με κατεύθυνση για Φούρκα. Στην ουσία νινούμαστε στους βόρειους πρόποδες του Σμόλικα, το επιβλητικό βουνό καλύπτει με την πανύψηλη κορυφή του όλο τον νότιο ορίζοντα. Χαμηλά στα δυτικά, το έδαφος της Ηπείρου ανοίγει σαν τεράστια λεκάνη, με αλληπάλληλες κοιλάδες και φαράγγια, που δημιουργούν ένα περίπλοκο ανάγλυφο. Κοντά

Οξιά κοντά στη θέση "Γκρέκο" πάνω από τη Σαμαρίνα, μ' ένα ριζικό σύστημα σπάνιας ομορφιάς.

Μικρή ήμνη, στη θέση "Γκρέκο", στα βορειοδυτικά υψίπεδα της Σαμαρίνας.

μας διακρίνουμε το χωριό Αγία Παρασκευή, το παλιό Κεράσσοβο, ενώ πολύ μακρύτερα ξεχωρίζουν οι κορυφές της Τύμφης, η περίφημη Γκαμήλα. Αισθάνομαι πολύ όμορφα που θαυμάζω από τούτο τον θεαματικό αυχένα τα τόσο γνωστά και αγαπημένα τοπία της Ηπείρου.

-Και τώρα μπορούμε να επιστρέψουμε, λέει ο Ζήσης. Είμαστε ήδη έξω από τα όρια της Σαμαρίνας και τον άρθρον σας. Εκτός αν θέλετε να πάμε μια βόλτα ως τη Φούρκα.

Είναι αλήθεια, ότι εδώ και πολλά χρόνια, διασχίζοντας την κοιλάδα του Σαραντάπορου για Κόνιτσα είχαμε επισημάνει την πινακίδα με την ένδειξη της Φούρκας. Πόσες όμως φορές αποφασίζουμε να βγούμε από το δρόμο μας, έτσι "χωρίς λόγο"; Τη στιγμή αυτή βρισκόμαστε μόλις 2 χιλιόμετρα πάνω από τη Φούρκα. Έτσι όπως είναι σκαρφαλωμένο στην πλαγιά του το μικρό χωριό, μοιάζει γραφικότατο. Εγκαταλείπουμε λοιπόν προσωρινά τα περιηγητικά μας πλάνα στην

περιοχή της Σαμαρίνας και κατηφορίζουμε για Φούρκα. Περιποιημένο χωριό η Φούρκα, με την πλατεία και την εκκλησία της, τα στενά δρομάκια και τα λουλούδια στις αυλές. Θαυμάσια παλιά αρχοντικά του 19ου αιώνα σώζονται ακόμη, μερικά ερειπωμένα και κάποια άλλα σε άριστη κατάσταση. Πολλά λιθανάγλυφα στα αγκωνάρια των πέτρινων τοίχων μαρτυρούν την υπερεκατονταετή ηλικία τους. Το σημαντικότερο όμως είναι, ότι εξακολουθούν να ζουν άνθρωποι στη Φούρκα. Τους συναντάμε στο καφενεδάκι της πλατείας, στα σοκάκια, στις αυλές. Δεν είναι πολλοί ούτε νέοι πια, είναι όμως χαμογελαστοί και καλοσυνάτοι, μας καλημερίζουν ευγενικά και δείχνουν έκπληκτοι, που κά-ποιοι άνθρωποι με φωτογραφικές μηχανές, ανακάλυψαν και τριγυρίζουν μέσα στο χωριό τους. Είναι βέβαιο, πως κάποια μέρα με περισσότερο χρόνο στη διάθεσή μας, θα επιστρέψουμε σ' αυτό τον όμορφο τόπο.

-Αφού φτάσαμε ως τη Φούρκα, προτείνω να πάμε μια βόλτα και ως το ύψωμα του Προφητηγιά, λέει ο Ζήσης.

-Και τι το ιδιαίτερο έχει το ύψωμα του Προφητηγιά, Ζήση;

-Μια θέα που δεν τη φαντάζεστε.

Βγαίνουμε έξω από το χωριό και ανηφορίζουμε προς τα ΒΔ. Η απόσταση είναι περίπου 4 χιλιόμετρα, η υψομετρική διαφορά

στην περιοχή "Στου Ρέντα", στα βόρεια της Σαμαρίνας, δεσπόζουν υπεραιωνόβια ρόμποθα, κατ' εξοχήν δέντρα των μεγάλων υψομέτρων.

Στο Χίθιομόδι δεν κατοικούν πια άνθρωποι, ευτυχώς όμως ζουν μερικά πανέμορφα αβρογάκια, που αμβλύνουν με την παρουσία τους την εικόνα της εγκατάλειψης. (δεξιά)

πάνω από το χωριό αρκετή, τα τελευταία κομμάτια του χωματόδρομου είναι πολύ ανηφορικά, στενά και λαοπωμένα, με επικίνδυνα πρανή. Όταν όμως φτάνουμε στο ύψωμα του Προφητηγιά μένουμε άφωνοι. Ουδέποτε μπορούσαμε να φανταστούμε, ότι απ' αυτό το ταπεινό ύψωμα, θα είχαμε άμεση οπτική επαφή με τις υψηλότερες κορυφές της Ελλάδας. Στα βόρεια, σε υψόμετρο 2520 μέτρων, ορθώνεται η κορυφογραμμή του **Γράμμου**, στα βορειοανατολικά, στα 2524 μέτρα η γωνιώδης κορυφή του **Καϊμακτσαλάν**, στο βάθος ανατολικά, στα 2917 μέτρα ο **Όλυμπος** και νότια, στα 2637 μέτρα η σουβλερή κορυφή του **Σμόλικα**. Πιο κοντά στα βορειοανατολικά εκτείνεται το **Βόιο** με τις κατάφυτες πλαγιές του, ένα ανάγλυφο γεμάτο με πτυχώσεις.

Στριφογυρίζουμε τα κεφάλια μας με θαυμασμό σε όλα τα σημεία του ορίζοντα, είναι υπέροχο να μπορείς ν' αναγνωρίζεις και ν' αντικρίζεις ταυτόχρονα τις τέσσερις ψηλότερες κορφές του Ελλαδικού χώρου, τα τέσσερα σημεία που οριοθετούν τη "**Στέγη της Ελλάδας**".

Στο ύψωμα του Προφητηγιά όμως υπάρχει και κάτι ακόμα σημαντικό: είναι το μνημείο των πεσόντων στην επετομία του 1940 και είναι ακόμα η προτομή του **Κωνσταντίνου Δαβάκη**, του συνταγματάρχη του Ελληνικού Στρατού, που τραυματίστηκε βαρύτερα στη "Μάχη της Φούρκας", στις 2 Νοέμβρη του 1940.

απίστευτη περιπλοκότητα κλαδιών και ριζών. Κάποια απ' αυτά βαρύτερα λαβωμένα απ' τα χτυπήματα των κεραυνών, εξακολουθούν να παραμένουν ολόρθα και καταπράσινα.

Παίρνουμε κατεύθυνση Β.Α, χαμηλά για **Χίλιομοδι**. Κατηφορίζουμε σε μια κοιλάδα εξαιρετικής ομορφιάς, όπου κυριαρχεί η Μαύρη Πεύκη, με κορμούς ευθυτενείς και πανύψηλους. Την πράσινη κυριαρχία διασπούν οξιές, βαλανιδιές και σφενδάμια με ζωηρά χρώματα. Η πιο εκτυφλωτική όμως παρουσία οφείλεται σε μια μικρή, απομονωμένη συστάδα από λεύκες, που χρυσίζουν υπέροχα κάτω από τον απογευματινό ήλιο. Στα ρεϊθρα του δρόμου αφθονούν εκατον-

Κάποτε ήταν
εδώ το
Χίλιομοδι. Στη
θέση του
απομένουν
μερικά άδεια
σπίτια και
στάνες.
(αριστερά)

Ένας δυνατός βοριάς παίρνει να φυσάει στο ύψωμα του Προφητηγιά. Βρίσκουμε προσωρινά καταφύγιο πίσω από το εκκλησάκι, ο βοριάς όμως είναι ψυχρότατος, παρά τον λαμπρό ήλιο. Κατηφορίζουμε γοητευμένοι, με την υπόσχεση κάποια μέρα να επιστρέψουμε. Σας συνιστούμε θερμά, αγαπητοί φίλοι, το ύψωμα του Προφητηγιά πάνω από τη Φούρκα. Θα μείνετε κατάπληκτοι από την ομορφιά των ψηλότερων Ελληνικών βουνών και θα χεστε την ευκαιρία να κάνετε μια καλή εξάσκηση στις γεωγραφικές σας γνώσεις.

Μετά τη συγκλονιστική θέα των πανύψηλων κορυφών, η όρασή μας ηρεμεί στις γλυκύτατες καμπύλες γραμμές των υψιπέδων στα βόρεια της Σαμαρίνας. Είναι βοσκοτόπια πανέμορφα, με μικρές λιμνούλες αλλά και άφθονη λάσπη. Εδώ, στο υψόμετρο των 1850 περίπου μέτρων, δεσπόζουν με τον όγκο τους υπεραιωνόβια ρόμπολα, με εκπληκτικούς κορμούς και

τάδες μανιτάρια, που σχηματίζουν αποικίες εκπληκτικής πυκνότητας. Είναι τα περιφραγμένα *Coprinus Comatus*, γνώριά μας εδώ και πολλά χρόνια για την εξαιρετική τους γεύση. Βγαίνουμε όλοι στο δρόμο και μαζεύουμε τα τρυφερότερα για το βραδινό μας τσιπουράκι. Η ονομασία του χωριού Χίλιομοδι μου ήταν γνωστή από παλιά, αγνοούσα όμως το ακριβές σημείο αλλά και την κατάσταση του χωριού. Αυτό που αντικρίζουν τα μάτια μας είναι μια καταπράσινη κοιλάδα, κυκλωμένη από δάση και βουνά. Την διασχίζει ένα ρέμα με πεντακάθαρα νερά. Στο μέσον αυτής της ονειρεμένης κοιλάδας βρίσκεται το Χίλιομοδι, ένα φάντασμα, τρία - τέσσερα πέτρινα σπίτια όλα κι όλα σχεδόν ερειπωμένα, μερικές στάνες και τίποτε άλλο. Απογοήτευση φοβερή, σ' αυτόν το μαγικό τόπο θα πρεπε να ζουν οι ευτυχέστεροι άνθρωποι του κόσμου. Παρηγοριόμαστε, έστω και ελάχιστα, με την

Στα ρείθρα του δρόμου προς το Χιθιομόδι ταμανιτάρια *Coprinus comatus* αφθονούν. Ο φίλος μας ο Ζήσης επιλέγει τα καλύτερα για τον βραδινό μεζέ.

ήρεμη παρουσία κάποιων μικρών αλόγων, που απολαμβάνουν το παχύ, ολόφρεσκο χορτάρι. Περιπλανιόμαστε κι εμείς αρκετή ώρα στο ηλιόλουστο λιβάδι, που είναι γεμάτο με πολλών ειδώνμανιτάρια. Εδώ βρίσκει η Άννα και το μεγαλύτερομανιτάρι του είδους *Agaricus campestris* που έχουν δει τα μάτια μας, ολόφρεσκο, με εξαιρετική γεύση και με διάμετρο, που ξεπερνάει τα 15 εκατοστά.

Το φως χάνεται πολύ γρήγορα μέσα στην κοιλάδα, ο παράδεισος βυθίζεται στο σκοτάδι. Επιστρέφουμε στη Σαμαρίνα με τα φώτα αναμμένα. Πριν ακόμα ανοίξουμε την πόρτα του ξενώνα, έρχεται στ' αυτιά μας από το εσωτερικό, δυνατός θόρυβος. Μια μεγάλη παρέα ανδρών και γυναικών είναι καθισμένοι δίπλα στο τζάκι. Τρώνε και πίνουν, άλλοι τραγουδούν και γελούν και οι υπόλοιποι μιλούνμεγαλόφωνα, όσο κι αν προσπαθώ καταλαβαίνω ελάχιστες λέξεις, οι περισσότερες είναι βλάχικες.

-Πώς βρεθήκαμε μετά απ' το Χιλιόμοδι σ' αυτή την ηχορρούπανση; αναρωτιέμαι.

Καθόμαστε σ' ένα απομακρυσμένο τραπέζι, προσπαθώντας να προσαρμοσθούμε σ'

αυτή την πραγματικότητα. Πλησιάζει ο Δημήτρης χαμογελώντας: *- "Είναι πολύ φωνακλάδες οι φίλοι μας. Μην τους παρεξηγήτε όμως, έτσι γλεντάνε οι Βλάχοι, όταν έρχονται στο κέφι. Ελάτε κοντά να σας συστήσω".*

Είναι όλοι κτηνοτρόφοι από τη Σαμαρίνα, που την εποχή αυτή ξεχειμωνιάζουν στα χωριά της Λάρισας, όπως οι περισσότεροι. Μερικά απ' αυτά τα χωριά είναι ο Αμπελώνας, το Μακρυχώρι, ο Παραπόταμος, η Φαλάνη, το Πουρνάρι, οι Γόννοι, ο Τύρναβος. Καθόμαστε δίπλα τους, πίνουμε μαζί τους, συζητάμε, στην αρχή επιφυλακτικά και χαμηλόφωνα, γρήγορα όμως τους συναγωνιζόμαστε στην ένταση της φωνής. Είναι άνθρωποι εξωστρεφείς και συμπαθητικότατοι, με ηργαίο χιούμορ. Δυο απ' αυτούς, παρά τα χρονάκια τους, εξακολουθούν να είναι ανύπαντροι.

-Έχουμε μεγάλο πρόβλημα εδώ στη Σαμαρίνα, μου λέει ο ένας, δεν βρίσκουμε γυναίκα να παντρευτούμε. Όλες οι νέες κοπέλες φεύγουν απ' το χωριό, καμιά δεν θέλει να παντρευτεί με κτηνοτρόφο. Αυτό είναι το μεγάλο μας παράπονο, γράψτε το μήπως συγκινηθεί καμιά και έρθει προς τα μέρη μας. Να λοιπόν ένα σημαντικό δημογραφικό πρόβλημα στη Σαμαρίνα. Πίνουμε ως αργά το βράδυ και, παρά το άφθονο κρασί και τσίπουρο και την μεγάλη απόσταση απ' τα χωριά της Λάρισας, οι φίλοι μας οι κτηνοτρόφοι της Σαμαρίνας,

δεν διστάζουν να μπου στα αγροτικά τους και να ταξιδέψουν μέσα στη νύχτα, για τις χειμωνιάτικες κατοικίες τους.

ΣΤΟΥΣ ΔΡΟΜΟΥΣ ΤΗΣ ΣΑΜΑΡΙΝΑΣ

Εκτός από τις εξοχές η περιήγηση έχει μεγάλο ενδιαφέρον και στο εσωτερικό της Σαμαρίνας. Μέσα στα δυο τελευταία χρόνια έχει βελτιωθεί πολύ η εικόνα του χωριού με αρκετές ασφαλτοστρώσεις, πλακόστρωτα και εξωραϊσμό του περιβάλλοντος σε αρκετά σημεία, δείγματα όλα αυτά του ενδιαφέροντος της κοινοτικής αρχής.

Η συνολική περιήγηση στο εσωτερικό της Σαμαρίνας απαιτεί αρκετό βάδισμα και χρόνο, τόσο λόγω της έκτασης του χωριού, όσο και λόγω των υψομετρικών διαφορών από τα χαμηλότερα σημεία στα υψηλότερα.

Στο κέντρο της Σαμαρίνας δεσπόζει η πλατεία με τις βρύσες και τα μαγαζιά της και πολύ κοντά η εκκλησία της Παναγιάς της Μεγάλης. Η εκκλησία αυτή είναι το επιβλητικότερο και πιο γνωστό αξιοθέατο της Σαμαρίνας, με το πεύκο - σύμβολο, που, άγνωστο κάτω από ποιες παράξενες συνθήκες της φύσης, αναπτύχθηκε στην πλακόστρωτη οροφή του Ιερού της Παναγιάς της Μεγάλης και εξακολούθει εδώ και πολλά χρόνια να είναι θαλερότατο. Ο συνολικός χώρος με τη μεγάλη πέτρινη εκκλη-

Η περίφημη εκκλησία της Παναγιάς της Μεγάλης. Το πανηγύρι που γίνεται εδώ το 15αύγουστο είναι ονομαστό.

Η πιο αξιοπερίεργη εικόνα στη Σαμαρίνα, είναι το περίφημο πεύκο, που έχει φυτρώσει και κατάφερε να αναπτυχθεί και να επιβιώσει στην πέτρινη σκεπή του Ιερού της Παναγιάς της Μεγάλης.

οσία και το καμπαναριό της είναι θαυμάσιος. Στον ίδιο χώρο ορθώνεται απέναντι από την εκκλησία ένα εντυπωσιακό κτίριο, που τώρα χρησιμοποιείται ως χώρος συνεδριάσεων και άλλων εκδηλώσεων, ενώ στο παρελθόν στέγαζε το "Ελληνικό Σχολείο" της Σαμαρίνας.

Μέχρι τη δεκαετία του 1920 λειτουργούσαν τρία σχολεία στη Σαμαρίνα, ένα Βουλγάρικο με δυο μαθητές, ένα Ρουμάνικο με 20 περίπου και το Ελληνικό με 400 σχεδόν μαθητές. Θα μπορούσαν να γραφούν πολλά γι' αυτά τα θέματα, επιφυλασσομάστε όμως να τα συμπεριλάβουμε στο αναμνηστικό αφιέρωμα, που θα δημιουργηθεί στο μέλλον για τη Σαμαρίνα.

Εκτός από την Παναγιά τη Μεγάλη, υπάρχουν και πολλές άλλες εκκλησίες διάσπαρτες στο χώρο της Σαμαρίνας, όπως της *Παναγιάς της Μικρής*, του *Αγίου Αθανασίου*, του *Αγίου Δημητρίου*, του *Αγίου Κοσμά* (στον χώρο που

δίδαξε), του *Αρχάγγελου Μιχαήλ, του Προφητηλία*. Δυστυχώς εξαιτίας της επικείμενης χειμερινής περιόδου είναι όλες κλειστές και έτσι χάνουμε την ευκαιρία να γνωρίσουμε το εσωτερικό τους, που σε αρκετές απ' αυτές είναι πολύ αξιόλογο, με σημαντικές εικόνες.

Για την ετυμολογία, όσο και για τον χρόνο ίδρυσης του οικισμού δεν υπάρχουν απόλυτα τεκμηριωμένες απόψεις. Στο σημείο αυτό θεωρούμε απαραίτητο να συμπεριλάβουμε τα εξαιρετικά ενδιαφέροντα στοιχεία που είχε την ευγενή καλοσύνη, να εμπιστευθεί στο περιοδικό μας ο Ρωμανιστής - Βαλκανιολόγος κ. **Αχιλλέας Λαζάρου**: "Η ετυμολογία του τοπωνυμίου παραμένει επίμαχη, μολοντί στην ειδική και ενδελεχή μελέτη του ο καθηγητής Χαρ. Συμεωνίδης παρέχει πλούσιο πληροφοριακό υλικό. Την αναφορά

Μοναστήρι Αγίας Παρασκευής στην παλιά Σαμαρίνα.

Λιθανάγλυφο στο μοναστήρι της Αγίας Παρασκευής στην παλιά Σαμαρίνα.

Το μοναστήρι της Μεταμόρφωσης του Σωτήρος στην παλιά Σαμαρίνα, στην Βάθια Κίρνα.

της ως *SANTA MARINA DE PRAETORIA* σε χάρτη του 1560 συνήθως επικαλούνται και ειδήμονες, γράφοντας κιόλας τη λέξη με δυο μ, "Σαμμαρίνα". Πρόσφατα στην Κωσταντζα της Ρουμανίας, εκδοτικός οίκος προπαγανδιστικών δημοσιευμάτων διαφημίζει αυτή την εκδοχή ως φερώνυμο. Ωστόσο προσκρούει στην ανυπαρξία εκκλησίας αφιερωμένης στην Αγία Μαρίνα ή μνημείου ιερού προς τιμήν της. Η Σαμαρίνα εικάζεται, ότι σχηματίσθηκε από μικρότερους οικισμούς, των οποίων ανεδέχθη το κεφαλοχώρι. Αυτό προκύπτει από την επικράτηση του ονόματος "Χώρα", φαινόμενο παρατηρούμενο τόσο στον ηπειρωτικό όσο και στο νησιωτικό ελληνικό χώρο. Δημογραφικά οι γνώμες δίστανται. Υπολογίζεται, ότι οι κάτοικοί της ανήλθαν σε 15000 αλλά μόνον το καλοκαίρι. Διότι το χειμώνα, λόγω υψομέτρου εγκαταλείπεται. Οι επαγγελμα-

τικές ασχολίες των Σαμαριναίων στο διάβα των αιώνων ποικίλλουν. Πάντως προεξάσχει η άσκηση της κτηνοτροφίας εποχικών μετακινήσεων, η οποία στην Ελλάδα διαπιστώνεται από τους προϊστορικούς χρόνους. Εξάλλου στην ασπίδα του Αχιλλέως, την οποία φιλοτεχνεί ο Όμηρος, απεικονίζεται η πρόμη ακμή του κτηνοτροφικού επαγγέλματος. Μετέπειτα επί Πύρρου, βασιλιά της Ηπείρου, κατά ανέκδοτο του Πλουτάρχου, ο μεγαλοκτηνοτρόφος θεωρείται διακεκριμένη προσωπικότητα. Οι ομότεχνοί του, όπως άλλωστε συνέβαινε και ως τον Β΄ Παγκόσμιο πόλεμο, αποτελούν παράγοντες και της δημόσιας ζωής. Συνακόλουθες της κτηνοτροφίας εκφάνσεις λογίζονται οι πολυσχιδείς επιδόσεις. Πρωτίστως αναδύονται οι τυροκόμοι, οι έμποροι των γαλακτοκομικών και λοιπών κτηνοτροφικών προϊόντων, μαλλιού, κρέατος, δέρματος, οι κυρατζήδες (αγωγιάτες), οι σαγματοποιοί, οι μαχαιροποιοί, οι υφαντές, οι οπλοποιοί, οι χρυσοί, οι ξυλογλύπτες. Ομολογουμένως διαπρέπουν στις καλές τέχνες, κατ' εξοχήν στην Αγιογραφία, αφού γίνεται λόγος για "Σχολή Σαμαρινας". Επίσης στα γράμματα, στις επιστήμες, συνάμα δε και στον "κερδώο Ερμῆ", στον οικονομικό και επιχειρηματικό τομέα, βιοτεχνία και βιομηχανία. Για τον χρόνο ιδρύσεως του αρχικού οικισμού δεν προσκομίζονται ακριβή στοιχεία. Οπωσ-

δήποτε υποδηλώνεται από την προφορά της Ελληνικής λέξης "Χώρα" ή "Χοάρα", διατηρώντας το αρχικό σύμφωνο "Χ", στο λατινογενές, ρωμανικό, αρμανικό, βλαχικό γλωσσικό ιδίωμα, τον οποίον είναι χρήστες οι Σαμαριναίοι, φυσικά των προηγούμενων γενεών. Τούτο σημαίνει, ότι η Σαμαρίνα ιδρύεται κατά τους μέσους χρόνους (7ος -8ος αιώνας) όπως και στον υπόλοιπο Ελληνικό χώρο κάθε Χώρα. Διότι κατά την πρωτορωμαϊκή περίοδο (3ος -1ος αι π.Χ) όλων των ελληνικών λέξεων, οι οποίες ενσωματώνονται στο λατινογενές ιδίωμα, το αρχικό "Χ" τρέπεται σε "Κ", π.χ χορός - κόρου! Τον επίσημο χορό του πανηγυριού του 15 Αυγούστου στο προαύλιο του ναού της Παναγίας, οι Σαμαριναίοι ονομάζουν βλαχιστί "Κόρου ντι Χοάρα", "Χορό του Χωριού. Άλλοτε, παράλληλα με την Ελληνική γλώσσα, χρησιμοποιούσαν οι Σαμαριναίοι σε στενότερο κύκλο, κυρίως οικογενειακό ή συντεχνιακό, και το λατινογενές ιδίωμα. Η δε διγλωσσία αυτή, όπως τονίζει Ούγγρος καθηγητής του Πανεπιστημίου της Βουδαπέστης, υπήρξε διαχρονική.

Βλάχοι, λοιπόν, με "Β" κεφαλαίο, είναι οι λατινόφωνοι υπήκοοι της απέραντης ρωμαϊκής αυτοκρατορίας. Σχεδόν δε ομόθυμα οι ειδικοί επιστήμονες, οι "Ρωμανιστές", ανάγουν την αρχή του όρου στην ονομασία "Volcae", κατά τον Καίσαρα ή "Ουόλκας",

Ένα μικρό μόνον τμήμα της θλιβερής εικόνας που παρουσιάζει σήμερα η Βάθια Κίρνα, μετά την καταστροφική φωτιά του περασμένου Ιουλίου. Στο βάθος ψηλά διακρίνεται μέσα στα σύννεφα η κορυφή του Σμόλικα.

Ατενίζοντας τη Βάθια - Κίρνα. Απέναντι διακρίνονται οι απόκρημνες πηγαιές της Γουμάρας. (αριστερά)

κατά τον Στράβωνα, μιας Κελτικής, Γαλατικής φυλής, την οποία πρώτη συνάντησαν ως λατινόφωνη, οι συνωστιζόμενοι στα ρωμαϊκά σύνορα - από τα βρετανικά νησιά έως τον Δούναβη - Γερμανοί. Έτσι αργότερα οι πληθυσμοί που ομιλούν λατινικά, φέρουν παντού το ίδιο όνομα, "Volcae" = λατινόφωνοι. Βέβαια, από τόπο σε τόπο, ανάλογα με το εθνολογικό και προ πάντων το γλωσσικό υπόστρωμα, το όνομα παρουσιάζεται με διαφορετικούς φωνητικούς τύπους. Στη Δύση και ακριβέστερα στο Ηνωμένο Βασίλειο σώζεται ως "Ουαλλός - Ουαλλοί", στο Βέλγιο ως "Βαλλόνος - Βαλλώνοι", στη δε ΝΑ Ευρώπη, στον Δούναβη, φθάνει ως "Βλάχ", αλλά ελληνοποιείται από τους βυζαντινούς χρονογράφους με την προσθήκη της καταλήξεως - ος και έχουμε τον τύπο "Βλάχος - Βλάχοι".

Η λέξη "Βλάχοι" με "β" μικρό, σημαίνει τους κτηνοτρόφους και γενικά όσους ζουν αγροτοποικιμενικά. Πρόκειται για σημασιολογική μεταβολή σ' όλη την έκταση της παλαιάς ρωμαϊκής αυτοκρατορίας. Στο δυτικό τμήμα της χρονολογείται κατά τους 7ο - 8ο αιώνες, όταν επισυμβαίνουν οι αναστατώσεις εξαιτίας των καθόδων και εγκαταστάσεων ποικιλώνυμων λαών της Βόρειας Ευρώπης. Τότε εξαναγκάζονται οι γηγενείς λατινόφωνοι να καταφύγουν σε ασφαλέστερα ορεινά μέρη, όπου αναπτύσσουν και την κτηνοτροφία, με συνέπεια την αλλαγή της σημασίας της λέξεως. Στον βορειοελλαδικό χώρο, όπου οι Ρωμαίοι δημιούργησαν τη ρωμαϊκή επαρχία "Μακεδονία" ενώνοντας την Ήπειρο και τη Θεσσαλία με την καθ' αυτό Μακεδονία, η ταύτιση των εννοιών προηγείται χρονικά".

ΒΑΛΙΑ - ΚΙΡΝΑ ΑΝΑΜΕΣΑ ΣΤΟ ΠΡΑΣΙΝΟ ΚΑΙ ΤΟ ΜΑΥΡΟ

Τ η "Βάλια - Κίρνα" (Κύρνα) - ή τουλάχιστον ένα μεγάλο τμήμα της - την γνωρίσαμε σχεδόν 4 χρόνια πριν, από τη μεριά του Δίστρατου. Δυο χρόνια πριν, με τον Παναγιώτη και το Γιώργο Καλογερόπουλο, διέσχισα και πάλι - σ' όλο της το μήκος αυτή τη φορά - τη Βάλια Κίρνα. Εκτός από την

μεγαλοπρέπεια της φύσης η εικόνα που θα μας μείνει αξέχαστη είναι, δυο Αθηναίοι που μόλις είχαν βγει από τα παγωμένα νερά του φαραγγιού. *"Ερχόμαστε κάθε χρόνο εδώ και κολυμπάμε"*, μας είχαν πει και μας άφησαν εμβρόντητους.

Αυτή την περιήφιμη κοιλάδα ξεκινάμε και πάλι να επισκεφθούμε. Ξέρουμε όμως καλά, πως τη φορά αυτή, τίποτε δεν θα είναι όπως πριν. Στα μέσα του περασμένου Ιούλη η Βάλια - Κίρνα λαβώθηκε βαρειά...

Καλός και συντηρημένος ο δρόμος, αρχίζει από τα νότια της Σαμαρίνας και πολύ γρήγορα χάνεται στις χαράδρες. Μετά από 5 περίπου χιλιόμετρα, αντικρίζουμε χαμηλά, κάτω από το δρόμο τα μοναστήρια της *Αγίας Παρασκευής* και της *Μεταμόρφωσης του Σωτήρος*. Είναι τα μόνα κτίσματα που μένουν όρθια ανάμεσα στα ερείπια της παλιάς Σαμαρίνας, που ήταν κάποτε χτισμένη εδώ. Συνεχίζουμε την πορεία μας και η αγωνία μεγαλώνει. Και να, οχτώ - εννιά χιλιόμετρα μακριά από τη Σαμαρίνα εμφανίζονται οι πρώτοι μαυρισμένοι κορμοί πεύκων. Τα επόμενα δυο χιλιόμετρα - ως το σημείο που τεράστιοι κομ-μένοι κορμοί έχουν αποκλείσει το δρόμο - είναι για τα μάτια και την ψυχή, ένα θέαμα τραγικό. Πελώρια δέντρα Μαύρης Πεύκης, που έμειναν στη θέση τους ακλόνητα για αιώνες, έχουν υποκύψει στην καταστροφική μανία της φωτιάς.

Το έδαφος φεύγει συνεχώς κάτω από τις ρίζες των πεύκων της Βάλια - Κίρνα. Η καταστροφική πυρκαγιά του περασμένου Ιουλίου θα δημιουργήσει ακόμη μεγαλύτερα προβλήματα συνοχής του εδάφους.

Η κυρία **Φ.Κ. Αγορογιάννη**, Σαμαρινωτίτισσα η ίδια, περιγράφει στην διμηνιαία εφημερίδα **"ωραία ΣΑΜΑΡΙΝΑ"**, μ' αυτά τα λόγια την καταστροφή που αντίκρισαν τα μάτια της: *"Το πρώτο σημάδι ήταν ένα κούτσουρο, ένα κούτσουρο απ' αυτά που πάντα είναι μεσ' το δρόμο, μόνο που είχε το χρώμα της καταστροφής: μαύρο, καρβουνιασμένο. Για να ανοιχθεί το επόμενο λεπτό μπροστά μου ο τρόμος: καμένη γη...απέναντι, στις πλαγιές, καφέ - μαύρα τεράστια μπαλώματα, κορμοί να καίνε ακόμη, παρόλο που πέρασαν ήδη 15 μέρες από τότε..., τεράστια πεύκα στέκονται ακόμη, ταλαίπωρα, αγωνίζονται, πράσινα στην κορφή, γιατί οι φλόγες δεν έφτασαν το δυσθεώρητο ύψος των 50 μέτρων τους και η ψυχή μου μαυρίζει περισσότερο ακόμη γιατί ξέρω, ότι κάηκαν οι ρίζες τους, η πράσινη όρθια κορφή ξεγελά. Το χειμώνα με το πρώτο χιόνι θα κρεμιστούν σα λαβωμένοι ήρωες στο πεδίο*

της μάχης...και τα χόματα ήδη πέφτουν στο δρόμο, δεν είναι πια τα δέντρα να τα κρατάνε στη θέση τους και ξέρω, ότι ο δρόμος για το Δίστρατο δεν θα περνά του χρόνου απ' τις κατολισθήσεις...Και αφουγκράζομαι: κάτι δεν είναι σωστό, απόλυτη ησυχία, κάθε λογής ζωντανό πετούμενο ή τετράποδο, που γλύτωσε τη λαίλαπα, έφυγε από δω. Μαύρο του καμένου, παρέα με το καφέ του γυμνού χόματος και το γκρι της στάχτης. Βαλιακύρα, έρημος...Και ακούω το γιο μου να λέει: γιατί μαμά ήρθαμε εδώ, δεν είναι όμορφα", και με παίρνει το παράπονο, γιατί έχει δίκιο το παιδί, δεν είναι όμορφα πια... Που πήγε ο παράδεισος των παιδικών μου χρόνων; Και ποιος θα πληρώσει, κύριοι; Η απάντηση είναι απλή, τα παιδιά μας και τα εγγόνια μας θα πληρώσουν το τίμημα. Και αυτή είναι η μεγαλύτερη αμαρτία, που έχουμε στην πλάτη μας, κύριοι...".

Αφήνουμε το Δημήτρη και τη Σούλα να γυρίζουν με το αυτοκίνητο στη Σαμαρίνα. Εμείς με την Άννα παίρνουμε με τα πόδια τα 10 περίπου χιλιόμετρα της επιστροφής. Είν' ένας ελάχιστος φόρος τιμής στην καμένη Βάλια Κίωνα...

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Συπνάει η Σαμαρίνα ηλιόλουστη, πάνω απ' τις ομίχλες της κοιλάδας. Ο Ζήσης, η Σούλα, ο Δημήτρης, ο Γιάννης, μας χαιρετάνε: Καλήν αντάμωση...

Χανόμαστε για λίγο στην καταχνιά κι ύστερα ανηφορίζουμε, ξαναβγαίνουμε στο φως. Στην τελευταία στροφή του δρόμου γυρνάμε τα κεφάλια μας. Μετά απ' αυτή τη στροφή δεν υπάρχει Σαμαρίνα. Ο Σμόλικας αντέχει λίγο ακόμα, είναι πιο ψηλός αυτός. Θα ξαναρθούμε γερο - Σμόλικα, τότε που οι κορφές σου θα ναι ολόλευκες.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Θεομά ευχαριστούμε:

Τους αδελφούς Δημήτρη και Γιάννη Τσαγκούρη για την αξέχαστη φιλοξενία τους στο Ξενοδοχείο "ΣΑΜΑΡΙΝΑ"

Τον καλό μας φίλο Ζήση Κιάκα, για τις ατέλειωτες ώρες που έτρεξε μαζί μας στις εξοχές της Σαμαρίνας.

Τον πρόεδρο της Κοινότητας Σαμαρίνας γιατρού κ. ΚΩΣΤΑ ΤΖΗΜΑ, για τις πληροφορίες του και τέλος τον Ρωμανιστή - Βαλκανιολόγο, Δρ. του Παν/μίου Αθηνών κ. ΑΧΙΛΛΕΑ ΛΑΖΑΡΟΥ, που με τις πολύτιμες πληρο-

φορίες και κείμενά του τίμησε το άρθρο του περιοδικού μας και με τα κολακευτικά του λόγια ενδυνάμωσε την πίστη μας να συνεχίσουμε.

ΧΡΗΣΙΜΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ

ΑΠΟΣΤΑΣΕΙΣ

ΑΠΟ ΓΡΕΒΕΝΑ: 50 χλμ.
ΑΠΟ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ: 240 χλμ
ΑΠΟ ΑΘΗΝΑ: 640 χλμ (μέσω Βέροιας)

ΣΗΜΕΙΩΣΗ: Οι αποστάσεις αυτές αναφέρονται στην βασική οδική αρτηρία που καταλήγει στην Σαμαρίνα. Υπάρχουν και δευτερεύουσες διαδρομές, μέσω Κόνιτσας και Δίστρατου ή μέσω Βωβούσας και Περιβολιού, που είναι ορεινές και δεν έχουν πάντοτε καλή βατότητα.

ΔΙΑΜΟΝΗ (ΤΗΛ. ΚΕΝΤΡΟ 0462)

ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΟ "ΣΑΜΑΡΙΝΑ"
(ΑΦΟΙ ΤΣΑΓΚΟΥΡΗ)
95216, 95352

ΕΝΟΙΚΙΑΖΟΜΕΝΑ ΔΩΜΑΤΙΑ:
"Ο ΓΕΡΟ ΣΜΟΛΙΚΑΣ" (ΘΕΟΔ. ΑΒΕΛΑΣ)
95278
ΓΙΑΝΝΗΣ ΠΑΡΛΙΤΣΗΣ
95279

ΔΑΣΑΡΧΕΙΟ ΓΡΕΒΕΝΩΝ
(ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΔΡΟΜΩΝ)
0462 - 22349/22419

ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΣΑΜΑΡΙΝΑΣ
(ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΚΩΣΤΑΣ ΤΖΗΜΑΣ)
ΧΕΙΜΕΡΙΝΟ ΤΗΛΕΦΩΝΟ: 041/536741
(ΛΑΡΙΣΑ)
ΘΕΡΙΝΟ ΤΗΛΕΦΩΝΟ: 0462/95276
(ΣΑΜΑΡΙΝΑ)

Υπάρχουν επίσης ταβέρνες με ωραία κρέατα, το Μπαράκι "ΑΝΩ - ΚΑΤΩ" με θαυμάσιο περιβάλλον, τζάκι και μουσική και κατάσταση με τα φημισμένα τυροκομικά προϊόντα της Σαμαρίνας (από πρόβειο και κατσικίσιο γάλα), Φέτα, Μανούρι, Κεφαλοτύρι, Κασέρι, Βούτυρο.